

УДК 811.111

DOI: <https://doi.org/10.31499/2415-8828.1.2022.257918>Олена Доценко*

ТИПИ МОТИВАЦІЇ ПОХІДНИХ АНГЛІЙСЬКИХ СЛІВ ІЗ СУФІКСОМ *-MENT* У СЛОВОТВІРНИХ РЯДАХ

Стаття присвячена дослідженню мотивації похідних англійських слів із суфіксом *-ment*, що входять до складу словотвірних рядів. Реляторна мова аплікативної породжувальної моделі застосована для докладного аналізу R-структури слів, що дало змогу розглянути всі типи мотиваційних відношень у словах із суфіксом *-ment*. Зроблено висновок про наявність синхронійної лексичної мотивації в досліджуваних словах.

Ключові слова: словотвірний ряд, синхронійна лексична мотивація, аплікативна породжувальна модель, мотиваційні відношення.

Dotsenko Olena. Types of motivation in derived English words with the suffix *-ment* in word-formation rows.

The article is devoted to the main types of motivational relations from the synchronous point of view in English word-formation rows with the suffix *-ment*. Verbal, verbal-nominal, nominal, adjectival, verbal-adjectival word-formation rows were built. Their structure is investigated with the help of the relator language of the applicative generative model, which results in profound analysis, and detailed study of the motivational relations in word-formation rows. The peculiarities of semantic motivation were thoroughly investigated which leads to the conclusion that the bigger amount of derived words are characterized not only by partial metaphorical motivation but also by complete motivation. Despite this fact, there are some words with morphological motivation. Two models applied for deriving new compound words were outlined. Another peculiarity of the derived words with the suffix *-ment* is the developed polysemy. The fact is that some derived words can obtain not only direct but also indirect meaning. A lot of words can be characterized by multiple motivation which proves the idea of polymotivation of English words with the suffix *-ment*. Different classifications of motivation types are highlighted in the article such as complete and incomplete, unique and multiple, incoming and outgoing motivation. The theoretical framework of the motivology, i. e., «motivation», «derivation», «synchronous lexical motivation», «multiple motivation», «peripheral motivation» is highlighted in the paper. The connection between the motivation and antonymy is explained. In conclusion, the derived English words with the suffix *-ment* are characterized by synchronous lexical motivation that can be expressed in the form of the motivational square.

Keywords: a word-formation row, synchronous lexical motivation, a motivational square, multiple motivation, polysemy.

Вступ. Сучасний етап розвитку дериватології характеризується недостатнім рівнем вивчення словотвірних рядів в англійській мові, зокрема словотвірних рядів із суфіксом *-ment*, що й визначає актуальність статті. Мета цієї розвідки полягає в дослідженні мотиваційних відношень у словах із суфіксом *-ment*, що входять до складу словотвірних рядів. Об'єктом дослідження слугують мотиваційні відношення між мотивуючими та мотивованими словами із суфіксом *-ment*, а словотвірні ряди із суфіксом *-ment* – предметом. Матеріал дослідження складають 150 англійських слів із суфіксом *-ment*, що утворюють словотвірні ряди.

Аналіз основних теоретичних понять. Значну увагу вивченню мотиваційних відношень між мотивованим і мотивуючим словами приділяли вчені Д. Ашурова, О. Блінова, Г. Винокур, М. Влавацька, О. Земська,

* Олена Доценко, аспірантка кафедри перекладу та лінгвістичної підготовки іноземців Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара (Кривий Ріг, Україна); e-mail: edots@ukr.net.

Є. Карпіловська, Т. Кияк, Н. Клименко, П. Кох, В. Лопатін, В. Мусатов, Н. Саннікова, О. Селіванова, Ф. де Соссюр, О. Тихонов, І. Улуханов, І. Ширшов.

Засновниця Томської мотивологічної школи О. Блінова розглядає мотивацію як зв'язок між словами, що свідчить про їх умотивованість, яка, своєю чергою, визначає структурно-семантичні властивості слова, що «дає змогу усвідомити зумовленість зв'язку значення (семеми) і звукової оболонки слова (лексеми) на основі співвіднесення слова з мовною та позамовною дійсністю» [Блінова 1984, с. 297].

І. Улуханов словотвірну мотивацію вважає відношеннями між двома словами, що мають однаковий корінь, і «значення одного слова повністю або частково зберігається в іншому або тотожне лексичному значенню іншого» [Улуханов 2005, с. 60].

Ф. де Соссюр розглядав мотивацію та принцип довільності знаків як протилежні одне одному поняття. Він виокремлював умотивовані та невмотивовані слова (знаки) й асоціативні (мотиваційні) відношення довільності знака, що, на його думку, «не перешкоджає розрізненню в кожній мові того, що в принципі довільне, тобто невмотивоване, від того, що довільне тільки відносно» [Соссюр 1977, с. 163].

Г. Марчанд і Ф. де Соссюр вивчали мотивацію як у діячності, так і в синхронії [Fischer 1998, с. 11]. Г. Марчанд наголошує на тому, що не лише лінгвістичні знаки, але і їх елементи можуть бути відносно мотивованими. Він виокремлює повну та часткову мотивацію. Повністю мотивованими можуть бути складні та похідні слова, а словоскладання та аббревіація – частково мотивовані.

І. Ширшов під мотивацією розуміє семантичну вивідність одного слова з іншого та вважає цей термін ширшим за поняття «похідність» [Ширшов 1981, с. 20]. Наприклад, значення слова *enrockment* 'mass of large stones thrown into water to form a base' [Cmb] семантично вивідне з іменника *rock* 'a piece of rock or stone' [Cmb].

У дослідженні дотримуємося точки зору О. Селіванової [Селіванова 2006, с. 50] про необхідність чіткого розмежування синхронії та діячності для встановлення мотиваційних відношень у словах, тому розглядаємо мотивацію в аспекті синхронії та аналізуємо похідні слова із суфіксом *-ment*, які на сучасному етапі вважаються такими, що були утворені від інших однокореневих слів і зберегли формальні та семантичні ознаки похідності, проте питання етимології цих слів у статті не торкаємося.

Ст. Ульман [Ульман 1970, с. 255] та Д. Кастовський [Kastovsky 1982, с. 155–156] ототожнювали мотивацію з прозорістю словотвірної структури слова.

Деякі лінгвісти не вважають еквівалентними терміни «мотивація», «мотивованість» та «похідність». Н. Саннікова [Саннікова 2006, с. 5] розглядає у більш широкому сенсі саме похідність, а не мотивацію. Вони пояснюють це тим, що лише семантичний аналіз слова свідчить про його мотивованість (план змісту). Якщо слово досліджують із формально-семантичної точки зору, тоді маємо справу з похідністю, тобто з планом вираження та змісту одночасно. Ці два терміни вважаємо синонімами і не розрізняємо їх, як це робила О. Земська.

Термін «мотивованість» іноді відрізняють від «мотивації». Зокрема, Д. Ашурова вважає, що «мотивація – це вибір і закріплення в семантиці похідного слова категорійних ознак предмета», а мотивованість визначає як «властивість похідного слова, що характеризується структурно-семантичною співвіднесеністю похідного слова з твірним словом і з структурно однотипними

словами» [Ашурова 1999, с. 35–36]. На думку Н. Саннікової, терміни «мотивованість» і «мотивація» є ідентичними. Дотримуючись такого твердження, будемо вживати терміни «мотивація» і «мотивованість» як абсолютні синоніми.

Ст. Ульман [Ульман 1970, с. 256], М. Влавацька [Влавацька 2010, с. 10] пропонують розрізнити три види мотивації: 1) фонетичну, чи природну, яка відображає прямий фонетичний зв'язок фонетичної структури слова з його значенням (наприклад, для вигуків); 2) морфологічну, яку інколи називають морфематичною, оскільки вона притаманна складним і похідним словам і відображає прямий зв'язок між лексичним значенням морфем, що входять до складу слова, та їх значенням; 3) семантичну мотивацію, яка позначає прямий зв'язок між основним значенням слова, що розкриває його літературний зміст, і другорядним значенням слова, яке є метафоричним. Багатьом словам можуть бути притаманні різні комбінації цих видів мотивації.

До складу словотвірних рядів входять слова-антоніми, наприклад, у віддієслівному ряді наявне слово *disagreement* ($agree_v \rightarrow disagree_v \rightarrow disagreement_n \vee agree_v \rightarrow agreement_n \rightarrow disagreement_n$). На першому дериваційному кроці R-слова $R_2R_1R_1O$ ($agree_v \rightarrow disagree_v \rightarrow disagreement_n$) та на другому кроці R-слова $R_2R_2R_1O$ ($agree_v \rightarrow agreement_n \rightarrow disagreement_n$) спостерігаються відношення взаємної лексичної мотивації, що характеризують пари антонімів, напр.: *agree* – *disagree*, *agreement* – *disagreement*, що розрізняються префіксом, який висловлює заперечення $\emptyset$ – *dis* [Блинова 1984, с. 130–132]. Окрім взаємної лексичної мотивації, будемо стверджувати, що в парах-антонімах відбувається часткова мотивація, тому що, наприклад, значення твірного дієслова *agree* '1) to have the same opinion; 2) to decide something together; 3) to accept a suggestion or idea' лише частково зберігається в похідному *disagree* 'to not have the same opinion, idea, etc.' [Cm].

За кількістю мотивуючих слів розрізняють єдину та множинну мотивацію. Під єдиною мотивацією розуміємо мотивацію одним мотивованим словом, під множинною – декількома. Прикладом єдиної мотивації може слугувати слово *achievement*, умотивоване лише дієсловом *achieve*. У словах із суфіксом *-ment* спостерігається мотивованість декількома твірними основами, тобто множинна мотивація, яку вивчали О. Тихонов [Тихонов 1970], І. Улуханов [Улуханов 2005], В. Лопатін [Лопатін 1977]. Прикладом множинної мотивації слугує слово *enthronement*, мотивоване як іменником ($throne_n \rightarrow enthronement$), так і дієсловом ($throne_v \rightarrow enthrone_v \rightarrow enthronement$), слово *dazzlement* походить як від іменника ($dazzle_n \rightarrow dazzlement$), так і від дієслова ($dazzle_v \rightarrow dazzlement$).

Ураховуючи класифікацію типів мотивації похідних слів В. Мусатов [Мусатов 2014, с. 195], зазначимо, що розрізняють два основні типи мотивації – повну та часткову. Якщо значення мотивуючого слова повністю входить у значення мотивованого, відбувається повна мотивація. Наприклад, назва дії *announcement* має значення '1) something that someone says officially, giving information about something; 2) the act of announcing something' [Cm] і вмотивоване дієсловом *announce*, що має значення '1) to state officially or make known publicly; 2) to make something known or tell people about something officially' [Cm]. Часткова мотивація відбувається, якщо значення мотивуючого слова неповністю входить до значення мотивованого. Наприклад, *deferment* ($defer_v \rightarrow deferment_n$) мотивується дієсловом *defer* зі значеннями '1) to put off (action, consideration, etc.) to a future time; 2) to exempt temporarily from induction into

military service; 3) to yield respectfully in judgment or opinion; 4) to submit for decision; refer [Cm], а в мотивованому слові *deferment* зберігаються лише два значення ‘1) *the act of deferring or putting off; postponement; 2) a temporary exemption from induction into military service*’ [Cm].

Основна мотивація може бути прямою, якщо слово мотивоване прямим значенням твірного, та переносною в разі мотивації переносним значенням мотивуючого слова.

Термін «периферійна мотивація» вперше запропонувала О. Земська [Земская 1981, с. 140]. Цей тип мотивації розкриває не основне, а периферійне лексичне значення похідного слова. Семантика мотивуючого слова ширша за мотивоване. Наприклад, слово *detachment* – це ‘1) *a group of soldiers who are separated from the main group; 2) a feeling of not being emotionally involved*’ [Cm] мотивоване дієсловом *detach* зі значенням ‘*to separate or remove something from something else that it is connected to*’ [Cm]. Мотивуюче дієслово *detach* позначає дію відокремлення чогось від того, до чого воно було приєднано, тобто воно ширше за значення мотивованого *detachment*, що позначає відокремлення групи солдат або почуття емоційного відчуження. Периферійні мотиваційні відношення простежуються між твірною основою та похідним словом у таких словах, як *enthronement* ($throne_n \rightarrow enthrone_v \rightarrow enthronement_n$), де *throne* має номінативне значення ‘*the special chair used by a ruler, especially a king or queen*’ [Cm] і мотивує дієслово *enthroner* зі значенням ‘*to put a king, queen, etc. through the ceremony of sitting on a throne*’ [Cm].

За структурою мотивуючого слова розрізняють вихідну та невихідну мотивацію. Якщо слово мотивоване непохідним, то відбувається вихідна мотивація. Наприклад, *develop* → *development* (непохідне дієслово *develop* мотивує назву дії *development*), *pay* → *payment*. Невихідна мотивація відбувається, якщо слово походить від слова, що мотивоване іншим словом, напр.: *restate* → *restatement* (дієслово *restate* мотивоване дієсловом *state*), *forebode* → *forebodement* (дієслово *forebode* мотивоване дієсловом *bode*).

Методологія дослідження

Використано метод спостереження за мовним матеріалом, зокрема за п’ятьма словотворчими рядами, до складу яких входять 150 слів із суфіксом *-ment*. Для інтерпретації з позиції синхронії та класифікації мотиваційних відношень використано описовий метод. За допомогою структурного методу, який реалізовано через методику компонентного аналізу, досліджено значення похідних англійських слів із суфіксом *-ment*, що входять до складу словотворчих рядів. Аналіз похідних слів із суфіксом *-ment* за безпосередніми складовими застосовано для сегментації цих слів та розгляду їхнього морфемного складу, що є необхідним для встановлення мотиваційних відношень.

У дослідженні використано методи співставлення та порівняння значень мотивуючих та мотивованих слів, а також метод суцільної вибірки англійських слів із суфіксом *-ment* зі словників Cambridge, Oxford, Collins, Webster.

Виклад основного матеріалу

Одним із ключових понять розвідки постає термін «словотвірний ряд»¹, який розуміємо як «кінцеві множини слів, що об’єднані тотожним афіксом останнього дериваційного кроку» [Шепель 2011, с. 133].

¹Більше інформації про поняття «словотвірний ряд» міститься в роботах Ю. Шепеля: Шепель, Ю. А. (2006). *Словообразовательный ряд в системе словообразования*. Днепропетровск, 304 с.; його ж. (2013).

Наведемо приклад словотвірного R= та L=ряду англійських слів із суфіксом *-ment*:

R=ряд	L=ряд
R ₂ R ₁ O	abutment [Cm], achievement [Cm], development [Cm], divestment [Cm]
R ₂ R ₁ R ₁ O	bereavement [Cm], bewilderment [Cm], embodiment [Cm]
R ₂ R ₁ R ₁ O (R ₂ R ₂ R ₁ O)	disagreement [Cm], disengagement [Cm], misgovernment [Cm], overinvestment [C]
R ₂ R ₂ R ₁ R ₁ O (R ₂ R ₂ R ₁ O)	rearrangement [Cm]
R ₂ R ₁ R ₁ R ₁ O (R ₂ R ₂ R ₁ R ₁ O)	disembodiment [C]

У кожному слові спостерігаємо однаковий афікс *-ment* на останньому дериваційному кроці. Структуру словотвірних рядів досліджуємо за допомогою реляторної мови аплікативної породжувальної моделі П. Соболевої та С. Шаумяна². Під R-рядом розуміємо набір R-слів з однаковим афіксом на останньому дериваційному кроці, а L-ряд – набір слів природної мови, що об'єднані спільним словотворчим засобом – суфіксом *-ment*. Кожен новий словотворчий акт вважаємо дериваційним кроком, наприклад слово R₂R₁R₁O відповідає слову *bereavement* (*reave_v* → *bereave_v* → *bereavement_n*), де *reave*– це R₁O, тобто нульовий крок деривації, *bereave*– це R₁(перший крок), *bereavement* – R₂(другий крок).

Віддієсловні словотвірні R= та L=ряди

До складу віддієсловних словотвірних рядів входять 74 англійські слова, які мають такі R-структури R₂R₁O, R₂R₁R₁O, R₂R₁R₁O (R₂R₂R₁O), R₂R₂ R₁R₁O (R₂R₂R₁O), R₂R₁R₁R₁O (R₂R₂R₁R₁O). R-слово R₂R₁O представлено 55 словами, з повною та частковою мотиваціями, які є як вихідними, так і невихідними.

Слово R₂R₁O характеризується повною основною мотивацією, наприклад, у слові *abridgement* (*abridge_v* → *abridgement_n*) зі значенням ‘*a book, play, or piece of writing that has been made shorter by removing some details*’ [Cm] повністю збережено значення мотивуючого дієслова *abridge* ‘*to make a book, play, or piece of writing shorter by removing details and information that is not important*’ [Cm]. Відношення повної основної мотивації спостерігаються в таких словах: *abutment* (*abut_v* → *abutment_n*), *amercement* (*ammerce_v* → *amercement_n*), *achievement* (*achieve_v* → *achievement_n*), *acquittment* (*acquit_v* → *acquittment*), *adornment* (*adorn_v* → *adornment_n*), *arraignment* (*arraign_v* → *arraignment_n*), *assessment* (*assess_v* → *assessment_n*), *atonement* (*atone_v* → *atonement_n*), *attainment* (*attain_v* → *attainment_n*), *avertment* (*aver_v* → *avertment_n*), *cashierment* (*cashier_v* → *cashierment_n*), *chastisement* (*chastise_v* → *chastisement_n*), *commencement* (*commence_v* → *commencement_n*), *concealment* (*conceal_v* → *concealment_n*), *debridement* (*debride_v* → *debridement_n*), *decrutment* (*decrut_v* → *decrutment_n*), *development* (*develop_v* → *development_n*), *divestment* (*divest_v* → *divestment_n*), *embarrassment* (*embarrass_v* → *embarrassment_n*), *embellishment* (*embellish_v* → *embellishment_n*), *embezzlement* (*embezzle_v* → *embezzlement_n*), *encroachment* (*encroach_v* → *encroachment_n*), *endorsement* (*endorse_v* → *endorsement_n*), *enhancement* (*enhance_v* → *enhancement_n*), *harassment* (*harass_v* →

Словообразовательный ряд и его роль в системной организации лексики. Часть 2: Адъективные словообразовательные ряды русского языка. Днепропетровск, 240 с.

²Шаумян, С. К. и Соболева, П. А. (1968). Основания порождающей грамматики русского языка: введение в генотипические структуры. Москва, 372 с.

harassment_n), *impairment* (*impair_v* → *impairment_n*), *impalement* (*impale_v* → *impalement_n*), *impeachment* (*impeach_v* → *impeachment_n*), *inducement* (*induce_v* → *inducement_n*), *infringement* (*infringe_v* → *infringement_n*), *resentment* (*resent_v* → *resentment_n*), *requirement* (*require_v* → *requirement_n*), *revetment* (*revet_v* → *revetment_n*).

Якщо слово мотивується багатозначним дієсловом, то мотивоване слово зберігає лише одне з його значень. Наприклад, похідне *ailment* (*ail_v* → *ailment_n*) має значення ‘*an illness*’ [Cm] і мотивоване дієсловом *ail* ‘1) *to cause difficulty and problems for someone or something*’ [Cm] і ‘2) *to be ill, or to cause to be ill*’ [Cm]. У такому разі говоримо про часткову мотивацію, коли значення похідного базується лише на одному з компонентів мотивуючого слова.

Часткова мотивація спостерігається у словах: *consignment* (*consign_v* → *consignment_n*), *containment* (*contain_v* → *containment_n*), *deferment* (*defer_v* → *deferment_n*), *ejectment* (*eject_v* → *ejectment_n*), *equipment* (*equip_v* → *equipment_n*), *extinguishment* (*extinguish_v* → *extinguishment_n*), *investment* (*invest_v* → *investment_n*), *languishment* (*languish_v* → *languishment_n*), *preachment* (*preach_v* → *preachment_n*), *retirement* (*retire_v* → *retirement_n*), *treatment* (*treat_v* → *treatment_n*).

Явище розвинутої полісемії, коли похідне слово мотивується одним твірним, але має пряме й переносне значення, притаманне слову *attachment*, яке має три значення: ‘1) *an extra piece of equipment that can be added to a machine*; 2) *a computer file that is sent together with an email message*; 3) *the act of arresting a person for failing to obey the order of a court*’ [Cm] і повністю мотивується дієсловом *attach* зі значеннями ‘1) *to fasten, join, or connect something*; 2) *to join a file such as a document, picture, or computer program, to an email*; 3) *to officially take someone’s money or the things that they own, or to arrest someone*’ [Cm]. Проте при додаванні суфікса *-ment* слово *attachment* набуває ще одного значення – метафоричного – ‘*a feeling of love or strong connection to someone or something*’ [Cm]. Тому вважаємо це слово таким, що має розвинуту полісемію, також характерну для слова *involvement* (*involve_v* → *involvement_n*).

Часткова метафорична мотивація відбувається у слові *parchment* (*parch_v* → *parchment*) зі значенням ‘*the thin, dried skin of some animals that was used in the past for writing on*’ [Cm], яке опосередковано мотивоване дієсловом *parch* ‘*to dry something out because of too much heat*’ [Cm], а також у слові *discernment* (*discern_v* → *discernment_n*) зі значенням ‘*the ability to judge people and things well*’ [Cm], яке частково мотивується дієсловом *discern* зі значенням ‘*to be able to see, recognize, understand, or decide something*’ [Cm].

R-структура R₂R₁R₁O характерна для слів *bereavement*, *bewilderment*, *embodiment*, *replenishment*. Часткова метафорична мотивація відбувається на першому дериваційному кроці (*reave_v* → *bereave_v*) у слові *bereavement* (*reave_v* → *bereave_v* → *bereavement_n*), тому що твірне дієслово *reave* має значення ‘1) *carry out raids in order to plunder*; 2) *rob (a person or place) by force*; 3) *steal something*’ [Cm], а похідне від нього *bereave* зі значенням ‘*be bereaved, be deprived of a close relation or friend through their death*’ [Cm]. Відношення повної мотивації відбуваються на другому дериваційному кроці (*bereave_v* → *bereavement_n*), адже слово *bereavement* зі значенням ‘*the action or condition of being bereaved*’ [C1] повністю зберігає значення його твірного слова *bereave*. Часткова мотивація спостерігається на першому дериваційному кроці (*wilder_v* → *bewilder_v*) у слові *bewilderment* (*wilder_v* → *bewilder_v* → *bewilderment_n*). Дієслово *wilder* має два значення: ‘1) *cause to lose one’s way; lead or drive astray*; 2) *perplex; bewilder*’ [C1],

з яких лише друге зберігається в похідному дієслові *bewilder* ‘cause to become perplex or confuse’ [C1]. Відношення повної мотивації відбуваються на другому дериваційному кроці ($bewilder_v \rightarrow bewilderment_n$), адже слово *bewilderment* зі значенням ‘a feeling of being perplexed or confused’ [C1] повністю зберігає значення твірного *bewilder*. Відповідні мотиваційні відношення спостерігаємо у слові *embodiment* ($body_v \rightarrow embody_v \rightarrow embodiment_n$).

У слові *replenishment* ($plish_v \rightarrow replenish_v \rightarrow replenishment_n$) відбувається повне включення значення твірного слова *plish* ‘fill up; replenish’ [C1] у похідне *replenish* ‘1) fill up again; 2) restore (a stock or supply) to a former level’ [C1], тобто маємо повну мотивацію на першому дериваційному кроці, а на другому – часткову, тому що в похідному *replenishment* зі значенням ‘restoration of a stock or supply to a former level’ [OED] зберігається лише одне значення дієслова *replenish*.

Диз’юнкція $R_2R_1R_1O \vee R_2R_2R_1O$ відповідає словам *disagreement*, *disengagement*, *misgovernment*, *overinvestment*, *readjustment*, *reassessment*, *redeployment*, *redevelopment*, *resettlement*, *reinvestment*, *restatement*, *underachievement*, *undernourishment*. R-структура $R_2R_1R_1O$ ($agree_v \rightarrow disagree_v \rightarrow disagreement_n$) має часткову мотивацію на першому дериваційному кроці, тому що твірне дієслово *agree* має три значення: ‘1) to have the same opinion; 2) to decide something together; 3) to accept a suggestion or idea’ [Cm], з яких лише одне зберігається в похідному *disagree* ‘to not have the same opinion, idea, etc.’ [Cm] і повна мотивація на другому дериваційному кроці в похідному *disagreement* ‘an argument or a situation in which people do not have the same opinion’ [Cm].

R-структура $R_2R_2R_1O$ ($agree_v \rightarrow agreement_n \rightarrow disagreement_n$) має повну мотивацію на першому дериваційному кроці, тому що значення твірного дієслова *agree* повністю відображені в похідному *agreement* ‘1) the situation in which people have the same opinion, or in which they approve of or accept something; 2) a decision or arrangement, often formal and written, between two or more groups or people; 3) a decision or arrangement that has been made and accepted by two or more people, groups, organizations, etc.’ [Cm]. Додамо, що має місце і часткова метафорична мотивація, що підтверджується таким значенням похідного *agreement*, як ‘the situation in which two words have the same grammatical form’ [Cm]. На другому дериваційному кроці відбувається часткова мотивація, тому що *disagreement* має значення ‘an argument or a situation in which people do not have the same opinion’ [Cm], що відповідає лише одному значенню слова *agreement*.

Повністю схожі мотиваційні відношення відбуваються у словах *misgovernment* ($govern_v \rightarrow misgovern_v \rightarrow misgovernment_n \vee govern_v \rightarrow government_n \rightarrow misgovernment_n$), *redeployment* ($deploy_v \rightarrow redeploy_v \rightarrow redeployment_n \vee deploy_v \rightarrow deployment_n \rightarrow redeployment_n^3$), *redevelopment* ($develop_v \rightarrow redevelop_v \rightarrow redevelopment_n \vee develop_v \rightarrow development_n \rightarrow redevelopment_n$).

R-структура $R_2R_1R_1O$ ($engage_v \rightarrow disengage_v \rightarrow disengagement_n$) має часткову мотивацію на першому дериваційному кроці, тому що твірне дієслово *engage* має п’ять значень: ‘1) to employ someone; 2) to interest someone in something and keep them thinking about it; 3) to make one part of a machine fit into and move together with another part of a machine; 4) to attack or begin to fight someone; 5) to teach someone, especially a class of children, or to keep someone busy’ [Cm], з яких лише одне значення зберігається в похідному *disengage* ‘to stop being involved in

³Без метафоричної мотивації на першому кроці у структурі $R_2R_2R_1O$.

something, or to stop someone being involved in something’ [Cm], до того ж це дієслово має ще два значення: ‘1) *to become physically separated from something, or to make two things become physically separated*; 2) *to switch off the control of something*’ [Cm], які не зберігаються в похідному на другому дериваційному кроці *disengagement* зі значенням ‘*the fact of stopping being involved in something*’ [Cm].

R-структура R₂R₂R₁O (*engage_v → engagement_n → disengagement_n*) має часткову мотивацію на першому дериваційному кроці, тому що значення твірного дієслова *engage* неповністю відображені в похідному *engagement* ‘1) *an agreement to marry someone*; 2) *an arrangement to meet someone or do something at a particular time*; 3) *the act of beginning to fight someone, or a period of time in a war*; 4) *the fact of being involved with something*; 5) *the process of encouraging people to be interested in the work of an organization, etc.*’ [Cm]. На другому дериваційному кроці відбувається часткова мотивація, тому що *disengagement* має лише одне значення ‘*the fact of stopping being involved in something*’ [Cm], що відповідає одному зі значень слова *engagement*. Відповідні мотиваційні відношення відбуваються у словах *overinvestment* (*invest_v → overinvest_v → overinvestment_n ∨ invest_v → investment_n → overinvestment_n*), *readjustment* (*adjust_v → readjust_v → readjustment_n ∨ adjust_v → adjustment_n → readjustment_n*).

R-структура R₂R₁R₁O (*assess_v → reassess_v → reassessment_n*) має часткову мотивацію на першому кроці, тому що значення твірного дієслова *assess* ‘1) *to judge or decide the amount, value, quality, or importance of something*; 2) *to decide the quality or importance of something*; 3) *to charge someone an amount of money as a special payment*; 4) *to make a decision about a person or situation after considering all the information*’ [Cm] частково відображені в похідному *reassess* ‘*to think again about something in order to decide if you should change the way you feel about it or deal with it*’ [Cm], а на другому кроці – повна мотивація, тому що *reassessment* має значення ‘*the consideration or assessment of something again*’ [Cm], що повністю зберігає значення дієслова *reassess*.

R-структура R₂R₂R₁O (*assess_v → assessment_v → reassessment_n*) має повну основну мотивацію на першому кроці, тому що значення твірного дієслова *assess* ‘1) *to judge or decide the amount, value, quality, or importance of something* 2) *to decide the quality or importance of something*; 3) *to charge someone an amount of money as a special payment*; 4) *to make a decision about a person or situation after considering all the information*’ [Cm] повністю відображені в похідному *assessment* ‘1) *the act of judging or deciding the amount, value, quality, or importance of something*; 2) *the process of considering the amount or value of something, or the decision that is made*; 3) *the process of calculating how much tax someone must pay, or the amount that must be paid*’ [Cm], на другому кроці – часткова мотивація, тому що *reassessment* має лише одне значення ‘*the consideration or assessment of something again*’ [C], що повністю зберігає значення дієслова *reassess*. Слова *resettlement* (*settle_v → resettle_v → resettlement_n ∨ settle_v → settlement_n → resettlement_n*), *reinvestment* (*invest_v → reinvest_v → reinvestment_n ∨ invest_v → investment_n → reinvestment_n*), *restatement* (*state_v → restate_v → restatement_n ∨ state_v → statement_n → restatement_n*), *underachievement* (*achieve_v → underachieve_v → underachievement_n ∨ achieve_v → achievement_n → underachievement_n*), *undernourishment* (*nourish_v → undernourish_v → undernourishment_n ∨ nourish_v → nourishment_n → undernourishment_n*) мають ідентичні мотиваційні відношення.

R-слово $R_2R_2R_1R_1O$ ($R_2R_2R_1O$) *rearrangement* ($range_v \rightarrow arrange_v \rightarrow arrangement_n \rightarrow rearrangement_n \vee range_v \rightarrow arrangement_n \rightarrow rearrangement_n$).

На першому дериваційному кроці R-слова $R_2R_2R_1R_1O$ – часткова мотивація, тому що лише одне значення твірного дієслова *range* ‘to position people or things together, especially in rows’ [Cm] зберігається в похідному *arrange* ‘to put something in a particular order’ [Cm], на другому кроці – повна основна мотивація, на третьому – часткова.

У R-слові $R_2R_2R_1O$ *rearrangement* зі значенням ‘the act of changing the order, position, or time of arrangements already made’ [Cm] на першому і другому дериваційних кроках – часткова мотивація, тому що лише одне значення мотивуючих слів *range* та *arrangement* зберігаються в мотивованих ними словах.

R-слово $R_2R_1R_1R_1O$ ($R_2R_2R_1R_1O$) *disembodiment* ($body_v \rightarrow embody_v \rightarrow disembody_v \rightarrow disembodiment_v \vee body_v \rightarrow embody_v \rightarrow embodiment_n \rightarrow disembodiment_n$).

R-слово $R_2R_1R_1R_1O$ має часткову мотивацію на першому кроці, тому що твірне *body* має значення: ‘1) give material form to something abstract; 2) build the bodywork of (a motor vehicle)’ [Cm], яке частково зберігається в похідному *embody* ‘1) be an expression of or give a tangible or visible form to something, provide with a physical form; 2) include or contain something as a constituent part; 3) form (people) into a body, esp. for a military purpose’ [Cm], яке, своєю чергою, частково мотивує дієслово *disembody* ‘separate something from its material form’ [CI]. На третьому кроці спостерігається повна пряма мотивація, тому що слово *disembodiment* ‘an act or instance of disembodiment or the state of being disembodied’ [CI] повністю відображає значення дієслова *disembody*.

R-слово $R_2R_2R_1R_1O$ ($body_v \rightarrow embody_v \rightarrow embodiment_n \rightarrow disembodiment_n$) має часткову мотивацію як на першому кроці (див. вище), так і на другому, тому що похідне *embodiment* ‘1) a tangible or visible form of an idea, quality or feeling; 2) the representation of something in a tangible or visible form’ [CI] частково відображає значення твірного *embody*. На третьому кроці також часткова мотивація, тому що значення слова *embodiment* опосередковано відображено в похідному *disembodiment*.

Віддієслівно-відіменникові словотвірні R= та L=ряди

Віддієслівно-відіменникові словотвірні ряди представлені такими R-словами R_2R_1O (R_2R_2O), $R_2R_1R_1O$ (R_2R_2O), $R_2R_2R_2O$ ($R_2R_2R_1O$), $R_2R_1R_1O$ ($R_2R_2R_1O$) ($R_2R_2R_2O$), $R_2R_1R_1R_1O$ ($R_2R_2R_2O$), $R_2R_2R_1R_1O$ ($R_2R_2R_2O$), що відповідають 45 L=словам. Похідні слова в цих рядах мають множинну мотивацію, тому що твірним словом може слугувати як іменник, так і дієслово.

R-слова R_2R_1O (R_2R_2O) мають часткову мотивацію, наприклад, у слові *arrestment* ($arrest_v \rightarrow arrestment_n \vee arrest_n \rightarrow arrestment_n$) твірне *arrest* як дієслово має значення ‘1) seize smb by legal authority and take them into custody; 2) stop or check (progress or a process); 3) attract the attention of smb’ [CI] і як іменник – ‘1) the action of seizing smb and taking them into custody; 2) a stoppage or sudden cessation of motion’ [CI] і частково мотивує слово *arrestment* ‘an attachment of property for the satisfaction of a debt’ [CI], тому що лише одне зі значень твірних слів зберігається в мотивованому. Часткова мотивація відбувається у словах *bailment* ($bail_v \rightarrow bailment_n \vee bail_n \rightarrow bailment_n$), *devilmint* ($devil_v \rightarrow devilmint_n \vee devil_n \rightarrow devilmint_n$), *lodgement* ($lodge_v \rightarrow lodgement_n \vee lodge_n \rightarrow lodgement_n$), *sortment* ($sort_v \rightarrow sortment_n \vee sort_n \rightarrow sortment_n$).

Відношення повної основної мотивації зберігаються у словах *encorbelment* (*corbel_v* → *encorbelment_n* ∨ *corbel_n* → *encorbelment_n*), *scribblement* (*scribble_v* → *scribblement_n* ∨ *scribble_n* → *scribblement_n*), *recruitment* (*recruit_v* → *recruitment_n* ∨ *recruit_n* → *recruitment_n*), *shipment* (*ship_v* → *shipment_n* ∨ *ship_n* → *shipment_n*). Наприклад, як у слові R_2R_1O *encorbelment* (*corbel_v* → *encorbelment_n*) твірне дієслово *corbel* ‘to furnish with or make into a corbel’ [W] повністю мотивує похідне *encorbelment*, так і в слові R_2R_2O *encorbelment* (*corbel_n* → *encorbelment_n*) іменник *corbel* ‘an architectural member that projects from within a wall and supports a weight’ [W] також повністю мотивує слово *encorbelment* ‘projection of each course of masonry over the one below it’ [W].

R-слова $R_2R_1R_1O$ (R_2R_2O) відображають 22 слова, які мають множинну мотивацію. У R-слові $R_2R_1R_1O$ на першому кроці – часткова метафорична мотивація, на другому – повна основна. У слові R_2R_2O – часткова метафорична мотивація. Наприклад, слово *encipherment* (*cipher_v* → *encipher_v* → *encipherment_n*) частково мотивується дієсловом *cipher_v* ‘1) put a message into a secret code; encode; 2) do arithmetic’ [OED], з яких лише одне зберігається в похідному *encipher_v* ‘convert (a message or piece of text) into a coded form’ [OED], повністю мотивуючи *encipherment*. Слово R_2R_2O (*cipher_n* → *encipherment_n*) має часткову метафоричну мотивацію, тому що *cipher* як іменник має значення ‘1) a secret or disguised way of writing; a code; 2) a zero, a figure; 3) monogram’ [OED], з яких лише перше відображено в похідному. Вищезазначені мотиваційні відношення спостерігаються у словах: *advisement* (*advice_n* → *advisement* ∨ *advise_v* → *advisement*), *alignment* (*line_n* → *alignment_n* ∨ *line_v* → *align_v* → *alignment_n*), *allotment* (*lot_n* → *allotment_n* ∨ *lot_v* → *allot_v* → *allotment_n*), *amendment* (*mend_n* → *amendment_n* ∨ *mend_v* → *amend_v* → *amendment_n*), *bemusement* (*muse_n* → *bemusement_n* ∨ *muse_v* → *bemuse_v* → *bemusement_n*), *derailment* (*rail_n* → *derailment_n* ∨ *rail_v* → *derail_v* → *derailment_n*), *disbarment* (*bar_n* → *disbarment_n* ∨ *bar_v* → *disbar_v* → *disbarment_n*), *disfigurement* (*figure_n* → *disfigurement_n* ∨ *figure_v* → *disfigure_v* → *disfigurement_n*), *elopement* (*lope_n* → *elopement_n* ∨ *lope_v* → *elope_v* → *elopement_n*), *employment* (*employ_n* → *employment* ∨ *employ_v* → *employment*), *encampment* (*camp_n* → *encampment_n* ∨ *camp_v* → *encamp_v* → *encampment_n*), *encirclement* (*circle_n* → *encirclement_n* ∨ *circle_v* → *encircle_v* → *encirclement_n*), *encumberment* (*cumber_n* → *encumberment_n* ∨ *cumber_v* → *encumber_v* → *encumberment_n*), *endangerment* (*danger_n* → *endangerment_n* ∨ *danger_v* → *endanger_v* → *endangerment_n*), *enlistment* (*list_n* → *enlistment_n* ∨ *list_v* → *enlist_v* → *enlistment_n*), *embankment* (*bank_n* → *embankment_n* ∨ *bank_v* → *embank_v* → *embankment_n*), *enragement* (*rage_v* → *enrage_v* → *enragement* ∨ *rage_n* → *enragement*), *enslavement* (*slave_n* → *enslavement_n* ∨ *slave_v* → *enslave_v* → *enslavement_n*), *entanglement* (*tangle_n* → *entanglement_n* ∨ *tangle_v* → *entangle_v* → *entanglement_n*), *entitlement* (*title_n* → *entitlement_n* ∨ *title_v* → *entitle_v* → *entitlement_n*), *entrapment* (*trap_n* → *entrapment_n* ∨ *trap_v* → *entrap_v* → *entrapment_n*), *entrenchment* (*trench_n* → *entrenchment_n* ∨ *trench_v* → *entrench_v* → *entrenchment_n*), *establishment* (*stablish_n* → *establishment_n* ∨ *stablish_v* → *establish_v* → *establishment_n*).

R-структура $R_2R_2R_1O$ ($R_2R_2R_2O$) ($R_2R_3R_3R_2O$) відображає слово *underemployment* (*employ_v* → *employment_n* → *underemployment_n* ∨ *employ_n* → *employment_n* → *underemployment_n* ∨ *employ_n* → *employed_{adj}* → *underemployed_{adj}* → *underemployment_n*). У слові $R_2R_2R_1O$ на першому кроці – повна основна мотивація, тому що твірне дієслово *employ* має значення ‘1) to have someone work or do a job for you and pay them for it; 2) to use something’ [Cm] повністю відображені в похідному *employment* ‘1) the fact of someone being paid to work for

a company or organization; 2) the use of something for a particular purpose; 3) work that you are paid to do for a particular company or organization [Cm]. На другому кроці – часткова метафорична мотивація, тому що похідне *underemployment* зі значеннями ‘1) a situation in which someone or something is not used as much as they should be; 2) the fact of not having enough work to do, only working parttime, or of having a job that does not use all your skills’ [Cm] частково зберігає значення *employment*.

Слово $R_2R_2R_2O$ на першому кроці має часткову мотивацію, тому що твірний іменник *employ* має одне значення ‘*be in smb’s employ*’ [Cm], що частково мотивує слово *employment* з більш широким спектром значень, яке, своєю чергою, частково мотивує похідне *underemployment*.

Слово $R_2R_3R_3R_2O$ ($employ_n \rightarrow employed_{adj} \rightarrow underemployed_{adj} \rightarrow underemployment_n$) на першому кроці повна основна мотивація, тому що значення твірного іменника *employ* повністю відображені в похідному прикметнику *employed* ‘*having a job working for a company or another person*’ [Cm], як частково відображено у прикметнику *underemployed*, що також частково мотивує слово *underemployment*. Схожі мотиваційні відношення властиві слову *unemployment* ($employ_n \rightarrow employment_n \rightarrow unemployment_n \vee employ_v \rightarrow unemployed_{adj} \rightarrow unemployment_n \vee employ_n \rightarrow employed_{adj} \rightarrow unemployed_{adj} \rightarrow unemployment_n$).

Слова *disenrollment*, *misjudgement*, *overpayment*, *overstatement*, *rearmament*, *replacement* мають множинну мотивацію, що призводить до різноманіття R-структур вищезазначених слів – $R_2R_1R_1O$ ($R_2R_2R_1O$) ($R_2R_2R_2O$), кожна з яких має однакові мотиваційні відношення. Наприклад, слово $R_2R_2R_1O$ ($enroll_v \rightarrow enrollment_n \rightarrow disenrollment_n$) має повну основну мотивацію на першому кроці, тому що твірне дієслово *enroll* зі значенням ‘*to put yourself or someone else onto the official list of members of a course, college, or group*’ [Cm] повністю відображено в похідному *enrolment* ‘*the act of putting yourself or someone else onto the official list of members of a course, college or university, or group*’ [Cm], а на другому кроці – часткова метафорична мотивація, адже похідне *disenrollment* має значення ‘*the fact of someone’s name being removed from a list*’ [Cm].

У слові $R_2R_1R_1O$ ($enroll_v \rightarrow disenroll_v \rightarrow disenrollment_n$) на першому кроці часткова метафорична мотивація, тому що похідне дієслово *disenroll* ‘*to remove someone’s name or your own name from a list*’ [Cm] частково відображає значення твірного *enroll*, на другому кроці – повна основна мотивація, тому що *disenrollment* повністю зберігає значення дієслова *disenroll*.

Для слова $R_2R_2R_2O$ ($roll_n \rightarrow enrollment_n \rightarrow disenrollment_n$) характерна часткова мотивація як на першому кроці, тому що лише одне значення твірного *roll* ‘*an official list of names*’ [Cm] зберігається в похідному *enrollment*, так і на другому кроці. Ідентичні типи мотиваційних відношень спостерігаються у словах: *misjudgement* ($judge_v \rightarrow judgement_n \rightarrow misjudgement_n \vee judge_v \rightarrow misjudge_v \rightarrow misjudgement_n \vee judge_n \rightarrow judgement_n \rightarrow misjudgement_n$), *overpayment* ($pay_v \rightarrow payment_n \rightarrow overpayment_n \vee pay_v \rightarrow overpay_v \rightarrow overpayment_n \vee pay_n \rightarrow payment_n \rightarrow overpayment_n$), *overstatement* ($state_v \rightarrow statement_n \rightarrow overstatement_n \vee state_v \rightarrow overstate_v \rightarrow overstatement_n \vee state_n \rightarrow statement_n \rightarrow overstatement_n$), *rearmament* ($arm_v \rightarrow armament_n \rightarrow rearmament_n \vee arm_v \rightarrow rearm_v \rightarrow rearmament_n \vee arms_n \rightarrow armament_n \rightarrow rearmament_n$), *replacement* ($place_v \rightarrow placement_n \rightarrow replacement_n \vee place_v \rightarrow replace_v \rightarrow replacement_n \vee place_n \rightarrow placement_n \rightarrow replacement_n$).

У слові $R_2R_2R_2O$ *misalignment* ($line_n \rightarrow alignment_n \rightarrow misalignment_n$) на першому кроці – часткова метафорична мотивація, тому що серед 15 значень твірного іменника *line* лише одне значення ‘a row of people or things’ [Cm] частково відображено в похідному *alignment* зі значеннями ‘1) an arrangement in which two or more things are positioned in a straightline; 2) an agreement between a group of countries, political parties, or people who want to work together because of shared interests or aims’ [Cm]. Відношення часткової мотивації зберігаються і на другому кроці, тому що похідне *misalignment* має значення ‘1) an arrangement in which the parts of a machine or structure do not fit together correctly, which causes problems; 2) a situation in which parts of a system are different, so the system does not work well’ [Cm].

Слово $R_2R_1R_1R_1O$ *misalignment* ($line_v \rightarrow align_v \rightarrow misalign_v \rightarrow misalignment_n$) має часткову метафоричну мотивацію на першому кроці, тому що дієслово *align* зі значеннями ‘1) to put two or more things into a straightline; 2) to change something so that it has a correct relationship to something else; 3) to agree with or support another person, group, organization, or view’ [Cm] лише частково відображає значення *line* як дієслова ‘to form a row along the side of something; to cover the inside surface of something’ [Cm]. На другому кроці – також часткова мотивація, на третьому – повна основна, тому що значення *misalign* повністю відображено в похідному *misalignment* зі значеннями ‘1) an arrangement in which the parts of a machine or structure do not fit together correctly, which causes problems; 2) a situation in which parts of a system are different, so the system does not work well’ [Cm].

R-слово $R_2R_2R_1R_1O$ *over allotment* ($lot_v \rightarrow allot_v \rightarrow allotment_n \rightarrow over allotment_n$) має часткову мотивацію на першому кроці, тому що значення твірного дієслова ‘lot (divide (items) into lots for sale at an auction)’ [Cm] опосередковано зберігається в похідному *allot* ‘to give a share of something for a particular purpose’ [Cm]. На другому кроці – повна основна мотивація, тому що *allotment* має значення ‘the process of sharing something, or the amount that you get’ [Cm]. На третьому кроці – часткова метафорична мотивація, тому що *over allotment* зі значенням ‘in a share offering (= time when shares are offered for sale), extra shares that are available if all the main shares are sold’ [Cm] частково зберігає значення *allotment*.

R-слово $R_2R_2R_2O$ *over allotment* ($lot_n \rightarrow allotment_n \rightarrow over allotment_n$) має повну основну мотивацію на першому кроці, тому що одне значення іменника *lot* ‘in an auction, an object or set of objects that are being sold’ [Cm] повністю зберігається в похідному *allotment* ‘the amount of shares that someone is given when new shares are being made available’ [Cm], на другому кроці – часткова мотивація, тому що значення *allotment* частково збережено в похідному *over allotment*.

Відіменникові словотвірні R= та L=ряди

До складу відіменникових словотвірних рядів входять 13 R-слів R_2R_2O , $R_2R_1R_2O$, $R_2R_2R_2O$ ($R_2R_1R_2O$), які мають єдину мотивацію – іменник слугує твірним словом.

R-слово R_2R_2O представлено похідними іменниками *enrockment*, *escarpment*, *furniment*, *rabblement*, які мають повну основну мотивацію, тому що значення твірних іменників повністю зберігається в їхніх похідних. Наприклад, у слові *enrockment* ($rock_n \rightarrow enrockment_n$) іменник *rock* зі значеннями ‘1) a large mass of stone forming a cliff, promontory, or peak; 2) a concreted mass of stony material’ [W] повністю збережено в похідному *enrockment* ‘a mass of large stones thrown into water to form a base (as for a pier)’ [W]. Відношення повної основної

мотивації збережено у словах *escarpment* (*scarp_n* → *escarpment_n*), *furniment* (*furniture_n* → *furniment_n*), *rabblement* (*rabble_n* → *rabblement_n*).

R-слово $R_2R_1R_2O$ є еквівалентним L=словам *dismemberment*, *embayment*, *empowerment*, *encouragement*, *enserfment*, *ensorcellment*, *ensoulment*, у яких відбувається часткова метафорична мотивація на першому кроці, а на другому – повна основна. Наприклад, у слові *encouragement* (*courage_n* → *encourage_v* → *encouragement_n*) твірним є іменник *courage* зі значенням ‘*the ability to control your fear in a dangerous or difficult situation*’ [Cm], який на першому кроці частково мотивує дієслово *encourage* ‘1) *to make someone more likely to do something, or to make something more likely to happen; 2) to talk or behave in a way that gives someone confidence to do something*’ [Cm], від якого походить *encouragement* ‘*words or behaviour that give someone confidence to do something*’ [Cm] на другому дериваційному кроці з повною основною мотивацією. Наступні слова мають схожі мотиваційні відношення: *ensorcellment* (*sorcery_n* → *ensorcell_v* → *ensorcellment_n*), *dismemberment* (*member_n* → *dismember_v* → *dismemberment_n*), *embayment* (*bay_n* → *emba_v* → *embayment_n*), *empowerment* (*power_n* → *empower_v* → *empowerment_n*), *enserfment* (*serf_n* → *enserf_v* → *enserfment_n*), *ensoulment* (*soul_n* → *ensoul_v* → *ensoulment_n*).

R-слово $R_2R_1R_2O$ ($R_2R_2R_2O$) відповідає словам *disillusionment*, *disguisement*. На першому кроці спостерігається часткова метафорична мотивація, а на другому – повна основна. Наприклад, $R_2R_1R_2O$ *disillusionment* (*illusion_n* → *disillusion_v* → *disillusionment_n*) мотивоване твірним іменником *illusion* ‘*an idea or belief that is not true*’ [Cm]. На другому кроці значення дієслова *disillusion* ‘*to free from or deprive of illusion, belief, idealism, etc.*’ [Cm] повністю зберігається в похідному *disillusionment* ‘*a feeling of being disappointed and unhappy because of discovering the truth about something or someone that you liked or respected*’ [Cm].

Для R-слова $R_2R_2R_2O$ (*illusion_n* → *disillusion_n* → *disillusionment_n*) характерна часткова мотивація на першому кроці, тому що значення *illusion* частково збережено в похідному іменнику *disillusion* ‘*freeing or a being freed from illusion or conviction*’ [Cm], а на другому кроці – повна основна мотивація.

Ідентичні мотиваційні відношення характерні для слова $R_2R_2R_2O$ ($R_2R_1R_2O$) *disguisement* (*guise_n* → *disguise_v* → *disguisement_n* ∨ *guise_n* → *disguise_n* → *disguisement_n*).

Відприкметникові словотвірні R= та L=ряди

R-слова R_2R_3O , $R_2R_1R_3O$ нараховують 7 слів, що входять до складу відприкметникових словотвірних рядів і мають єдину мотивацію. Особливістю похідних R-слів R_2R_3O у відприкметникових словотвірних рядах є усичення твірної основи при додаванні суфікса *-ment*, наприклад, для слова *sacrament* твірним слугує прикметник *sacral* (спостерігається усичення приголосної *l*). У слові *merriment* відбувається морфологічне чергування – літера *u* у твірному *merry* змінюється на *i* у похідному *merriment*.

У слові R_2R_3O відбувається як повна основна, так і часткова морфонологічна мотивація. Наприклад, у похідному *enjambment* (*enjamb_{adj}* → *enjambment_n*) твірним словом є прикметник *enjamb_{adj}* зі значенням ‘*ending part-way through a sentence or clause which continues in the next*’ [OED], що повністю зберігається у слові *enjambment* ‘*the continuation of a sentence without pause beyond the end of a line, couplet*’ [OED]. Повну основну мотивацію також спостерігаємо у слові *merriment* (*merry_{adj}* → *merriment_n*). Для слова *sacrament* (*sacral_{adj}* → *sacrament_n*) характерна часткова метафорична мотивація, тому що твірне слово *sacral*

'relating to, or associated with sacral rites' [Cm] частково мотивує похідне *sacrament* '(in Christianity) an important religious ceremony, such as marriage, baptism, or confirmation' [Cm]. Відповідна мотивація відбувається у слові *sentiment* (*sentient_{adj}* → *sentiment_n*).

У слові $R_2R_1R_3O$ відбувається часткова метафорична мотивація на першому дериваційному кроці, а на другому – повна основна. Наприклад, у слові *embrittlement* (*brittle_{adj}* → *embrittle_v* → *embrittlement_n*) твірний прикметник *brittle* зі значеннями '1) easily cracked, snapped, or broken; fragile; 2) curt or irritable; 3) hard or sharp in quality' [C1] частково мотивує дієслово *embrittle* 'to make or become brittle' [C1], яке, своєю чергою, повністю мотивує похідне *embrittlement* 'the act of making or becoming brittle' [C1]. Слова *disablement* (*able_{adj}* → *disable_v* → *disablement_n*), *enfeeblement* (*feeble_{adj}* → *enfeeble_v* → *enfeeblement*) мають схожі мотиваційні відношення.

Віддієслівно-відприкметникові словотвірні R= та L=ряди

Похідні із суфіксом *-ment* у віддієслівно-відприкметникових словотвірних рядах нараховують 8 слів і представлені словами R_2R_1O (R_2R_3O), $R_2R_1R_1O$ (R_2R_3O), які мають множинну мотивацію, тому що твірним словом може бути як дієслово, так і прикметник.

Для R-слова R_2R_1O притаманна повна основна мотивація, наприклад, у похідному *enlargement* (*enlarge_v* → *enlargement*) твірне *enlarge* зі значеннями '1) to become bigger or to make something bigger; 2) to print a bigger copy of a photograph or document' [Cm] повністю мотивує слово *enlargement* зі значеннями '1) the fact of being enlarged; 2) something, especially a photograph, that has been enlarged' [Cm]. Часткова метафорична мотивація відбувається у слові R_2R_3O , наприклад, назва дії *enlargement* (*large_{adj}* → *enlargement*) мотивоване прикметником *large* 'big in size or amount' [Cm], значення якого частково зберігається в похідному *enlargement*. Ідентичні мотиваційні відношення відбуваються у словах *endearment* (*dear_v* → *endearment* ∨ *dear_{adj}* → *endearment*), *ennoblement* (*ennoble_v* → *ennoblement* ∨ *noble_{adj}* → *ennoblement*), *enrichment* (*enrich_v* → *enrichment* ∨ *rich_{adj}* → *enrichment*), *jolliment* (*jolly_v* → *jolliment* ∨ *jolly_{adj}* → *jolliment*), *securement* (*secure_v* → *securement* ∨ *secure_{adj}* → *securement*).

Слово $R_2R_1R_1O$ *annulment* (*null_v* → *annul_v* → *annulment*) має часткову метафоричну мотивацію на першому кроці, тому що твірне дієслово *null* має значення 'to remove the effect of one thing by doing another thing that has the opposite effect' [Cm], яке частково відображено в дієслові *annul* 'to officially announce that something such as a law, agreement, or marriage no longer exists' [Cm], і воно повністю мотивує похідне *annulment* 'an official announcement that something such as a law, agreement, or marriage no longer exists, or the process of making this announcement' [Cm]. Слово R_2R_3O *annulment* (*null_{adj}* → *annulment*) має часткову мотивацію, тому що *null* зі значенням прикметника '1) having no legal force; 2) with no value or effect' [Cm] частково відображено в похідному *annulment*. Слово *refinement* (*fine_v* → *refine_v* → *refinement* ∨ *fine_{adj}* → *refinement*) має схожі мотиваційні відношення.

Морфологічна мотивація

Морфологічна мотивація представлена в поодиноких словах із суфіксом *-ment*. У складних словах значення слова витікає з його морфологічної структури, тому часто складні слова мають морфологічну мотивацію, наприклад, складне слово *edutainment* побудовано за моделлю *Noun + Noun = Noun* зі значенням '1) the process of entertaining people at the same time as you are

teaching them something, and the products, such as television programmes or software, that do this [Cm] складається з двох іменників *education* та *entertainment*, значення яких відображено у слові *edutainment*. Морфологічна мотивація за вищезазначеною моделлю присутня у слові *infotainment* зі значенням *(in television) the reporting of news and facts in an entertaining and humorous way rather than providing real information* [Cm], що складається з двох слів – *information* та *entertainment*.

За моделлю *Pref + Verb + ment = Noun* утворені слова *transshipment* *‘the activity of moving goods from one ship to another’* [Cm] і *neurodevelopment* *‘the development of the nervous system’* [W], у яких префікси *trans-* і *neuro-* додаються до дієслів *ship* та *develop*, а потім приєднується суфікс *-ment*.

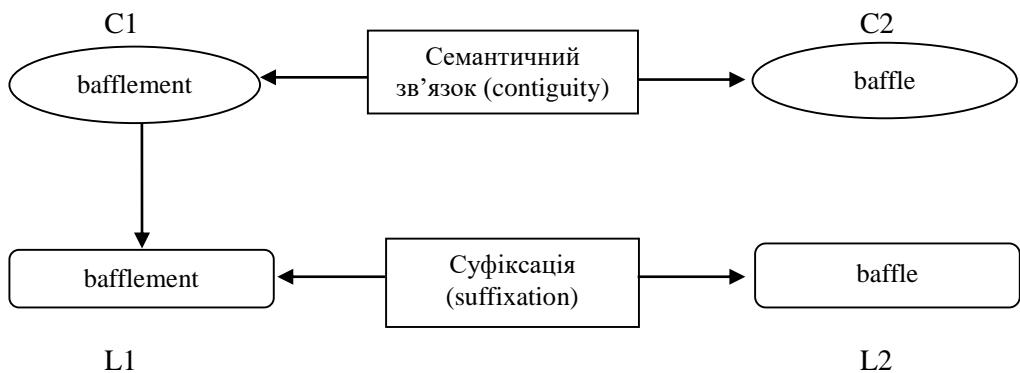
Обговорення результатів дослідження

Грунтовний аналіз слів свідчить про наявність як єдиної, так і множинної мотивації, або полімотивованості. Явище похідності від декількох твірних основ досліджували В. Виноградов і Г. Винокур, останній з яких назвав такі відношення «омонімією словотворчої форми» [Винокур 1959, с. 434].

Ми не можемо погодитися з думкою Г. Винокура, тому що омонімія свідчить лише про ідентичність форми твірних основ, не пов'язаних семантично. У статті серед розглянутих твірних слів прослідковується не лише схожість їхньої форми, а й відбуваються певні семантичні зв'язки між цими основами. Наприклад, полімотивоване слово *advisement* (*advice_n → advisement ∨ advise_v → advisement*) може походити як від іменника *advice* *‘1) opinion given as to what to do or how to handle a situation; counsel; 2) information or report; 3) letter of advice’* [CI], так і від дієслова *advise* *‘1) to offer advice (to a person or persons); counsel; 2) to inform or notify; 3) to consult or discuss’* [CI]. Між твірними основами – іменником і дієсловом – наявний семантичний зв'язок.

Схема 1

Мотиваційний квадрат

У статті підтримуємо ідею Ст. Ульмана, який висловив думку про те, що морфологічна та семантична мотивації можуть відбуватись одночасно [Ульман 1970, с. 20]. Підтвердження цього знаходимо в роботах П. Коха, Д. Марцо [Koch 2001, с. 1145], які вводять поняття «синхронійної лексичної мотивації», тобто вони не розглядали окремо морфологічну та семантичну мотивацію, а вважали, що ці типи мотивації можуть поєднуватись і є начебто двома «вимірами» неономатопоетичної мотивації. Наприклад, слово *bafflement* утворено суфіксальним способом від дієслова *baffle*, тобто *bafflement*

морфологічно мотивоване. Водночас прослідковується семантичний зв'язок між двома словами. Назва дії *bafflement* означає стан збентеження 'the state of being buffled' [C1], тобто асоціація за суміжністю або метонімічні відношення існують між лексичними одиницями.

Отже, синхронійна лексична мотивація має два виміри: морфологічний (формальний) та семантичний (когнітивний). Такий підхід можна застосувати до всіх словотворчих процесів, оскільки не існує формальної мотивації, яка б одночасно не відображала семантичну, і навпаки. Отже, лексична мотивація завжди подвійна і графічно може бути зображена як мотиваційний квадрат (Таблиця 1), у якому С позначає – поняття, а L – лексичну одиницю.

Висновки

Для похідних англійських слів із суфіксом *-ment* характерна синхронійна лексична мотивація, що поєднує морфологічний (формальний) та семантичний (когнітивний) аспект, тому що неможливо дослідити мотиваційні відношення, вивчаючи лише значення слів. Важливо приділити увагу структурі слів. У статті структуру слів досліджено за допомогою апікативної породжувальної моделі, що дало змогу визначити полімотивованість або множинність мотивації похідних слів із суфіксом *-ment*.

Отже, словотвірним рядам притаманна як єдина, так і множинна мотивація, яка може бути як вихідною, так і невихідною. Для слів характерна як повна основна мотивація, так і часткова метафорична. Перспективу подальшого дослідження вбачаємо в побудові семантичних полів слів із суфіксом *-ment*.

ЛІТЕРАТУРА

- Ашурова, Д. У. (1999). *Производное слово в свете коммуникационной теории языка*. Ташкент, 97 с.
- Блинова, О. И. (1984). *Явление мотивации слов: Лексикологический аспект*. Томск, 192 с.
- Блинова, О. И. (2010). *Мотивология и её аспекты*. Изд. 3-е, испр. и доп. Москва, 304 с.
- Винокур, Г. О. (1959). Заметки по русскому словообразованию. [В:] *Избранные работы по русскому языку*. Москва, с. 419–442.
- Влавацкая, М. (2010). *English Lexicology in Theory and Practice*. Новосибирск, 242 с.
- Земская, Е. А. (1981). Словообразование. [В:] *Современный русский язык*. В. А. Белошапкова (ред.). Москва, с. 133–239.
- Карпіловська, Є. А. (2002). *Кореневий гніздовий словник української мови*. Київ, 912 с.
- Кияк, Т. Р. (1988). *Мотивированность лексических единиц (количественные и качественные характеристики)*. Львов, 210 с.
- Клименко, Н. Ф. (1998). *Основи морфеміки сучасної української мови*. Київ, 182 с.
- Лопатин, В. В. (1977). *Русская словообразовательная морфемика*. Москва, 316 с.
- Мусатов, В. Н. (2014). *Словообразовательная полисемия отглагольных суффиксальных существительных в современном русском языке*. Москва, 448 с.
- Санникова, Н. Ю. (2006). *Мотивированность и производность слов в современном русском языке*. Астрахань, 17 с.
- Селиванова, Е. А. (2000). *Когнитивная ономазиология*. Киев, 248 с.
- Соссюр, Ф. де. (1977). *Труды по языкознанию*. Москва, 696 с.
- Тихонов, А. Н. (1970). Множественность словообразовательной структуры слова в русском языке. [В:] *Русский язык в школе*, № 4, с. 83–88.
- Улуханов, И. С. (2005). *Мотивация в словообразовательной системе русского языка*. Москва, 314 с.
- Ульман, Ст. (1970). Семантические универсалии. [В:] *Новое в лингвистике*, № 5, с. 250–299.
- Шаумян, С. К. и Соболева, П. А. (1968). *Основания порождающей грамматики русского языка: введение в генотипические структуры*. Москва, 372 с.
- Шепель, Ю. А. (2011). Словообразовательный ряд как объект изучения лексического состава языка. [У:] *Філологічні студії. Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету*, вип. 6, ч. 2, с. 129–136.

Шепель, Ю. А. (2006). *Словообразовательный ряд в системе словообразования*. Днепропетровск, 304 с.

Шепель, Ю. А. (2013). *Словообразовательный ряд и его роль в системной организации лексики: Часть 2: Адъективные словообразовательные ряды русского языка*. Днепропетровск, 240 с.

Ширшов, И. А. (1981). *Множественность словообразовательной мотивации в современном русском языке*. Ростов-на-Дону, 114 с.

Cambridge Advanced Learner's Dictionary (Cm) (2003). Cambridge University Press. URL: <https://dictionary.cambridge.org/> (дата запиту: 09.01.2022).

Collins English Dictionary (Cl) (2008). URL: <https://www.collinsdictionary.com/> (дата запиту: 09.01.2022).

Concise Oxford English Dictionary (OED) (2011). Oxford Dictionaries, 1728 p.

Fischer, R. (1998). *Lexical Change in Present-day English: A Corpus-based Study of the Motivation, Institutionalization, and Productivity of Creative Neologisms*. GunterNarrVerlag, 209 p.

Kastovsky, D. (1986). Diachronic word-formation in a functional perspective. [In:] *Linguistics across Historical and Geographical Boundaries*. D. Kastovsky, A. Szwedek (eds). Berlin, vol. 1, pp. 409–420.

Koch, P. (2001). Lexical typology from a cognitive and linguistic point of view. [In:] *Language Typology and Language Universals*. Berlin ; New York, vol. 2, pp. 1142–1178.

Merriam-Webster's Advanced Learners Online Dictionary (W). URL: <https://www.learnersdictionary.com/> (дата запиту: 09.01.2022).

Подано до редакції 11.01.2022 року

Прийнято до друку 05.03.2022 року